

Nr 400

Av herr **Heckscher m. fl.**, *angående pensionärsbostadsbidragen m. m.*

(Lika lydande med motion nr 343 i Första kammaren)

I det svenska välfärdssamhället finns alltjämt olösta sociala problem, särskilt för de människor, som av olika skäl inte kunnat dra full nytta av den ekonomiska utvecklingen. De gamla, som i sin verksamma ålder bidragit till att skapa förutsättningarna för vårt välstånd, har sålunda icke alltid själva möjlighet att njuta frukterna av vad de åstadkommit för hela samhällets bästa. Detta beror till stor del på omflyttningarna från landsbygd till tätorter och från mindre till större tätorter, som gör det svårare och svårare att inom familjens ram finna möjlighet att tillgodose deras önskemål och behov.

Det är ett allvarligt misstag att tro, att äldre människors svårigheter skulle upphöra i och med att något så när hyggliga ekonomiska resurser står till deras förfogande. För alla dem, som efter en lång arbetsdag helt eller delvis förlorat förmågan att sköta sig själva, återstår vårdproblemet, möjligheterna att i ett högindustrialiserat samhälle, där den gamla familjegemenskapen inte längre existerar, få behövt bistånd och hjälp med det dagliga livets bekymmer och besvär. Vården av kroniskt sjuka, också av dem vilkas ålderdomskrämpor gör dem varaktigt oförmögna att leva utanför olika slag av vårdhem, reser anspråk av hög mänsklig och social angelägenhetsgrad på investeringar och arbetskraft. Därutöver finns vårdproblem, som har många variationer men vilkas gemensamma drag är önskvärdheten att förena en äldre människas behov av självständighet med önskan om viss daglig tillsyn och vissa dagliga tjänster. Det rör sig om de många som föredrar sina egna verkliga hem framför "hem" — hur välskötta dessa senare än är. Det rör sig om att finna människor — hemsamariter — som är beredda att åtaga sig tillsynen och vården av dessa, att underbygga deras beredvillighet att så göra och att hitta lämpliga, smidiga och byråkratfria former för deras insatser.

Skattefrihet för inkomst vid vård av gamla

En lämpligare uppgift för det frivilliga socialarbete, som ingen statlig socialpolitik kan göra överflödigt, är svårt att finna än att organisera

och svara för att ledig deltidarbetskraft kommer hemvården av äldre medmänniskor till godo.

En icke obetydlig möjlighet att finna arbetskraft för dylika uppgifter finns bland de gifta kvinnorna, ej blott i familjer där barnen lämnat hemmet och hemarbetets rationalisering frigör tid och energi, utan även i familjer med barn i skolåldern, där hustrun kan och vill åta sig deltidarbete, samt bland änkorna. Vad som ej sällan avhåller denna oavsett teoretisk utbildning för hemvård väl lämpade kategori från att åtaga sig deltidarbete i vården av äldre är skattesynpunkten — den omständigheten att även mycket begränsade inkomster skall uppgivas för beskattning och blir beskattade.

Naturligtvis låter det säga sig — under alla förhållanden ur fiskal synpunkt — att all inkomst är och måste vara skattepliktig, att det måste vara oriktigt att skilja ut ett slag av inkomster från de andra. Detta formella betraktelsesätt innefattar emellertid åtskilligt av verklighetsfrämmande konsekvensmakeri: det bortser från påtagliga realiteter. Inom en särskilt underförsörjd sektor sådan som den här diskuterade verkar principens tillämpning avskräckande på eljest tillgänglig arbetskraft, och dess statsfinansiella nettoresultatet är diskutabelt. Kan fler äldre människor få den hjälp hemma som de behöver, minskas trycket på anstaltsvården. Och sådan vård är dyrbar, dyrbarare än en begränsad skattefrihet kan bli, även om man lägger rent stats- och kommunalekonomiska synpunkter på ett problem som framför allt har mänskliga aspekter. Det rör sig ju vidare i huvudsak om arbetsinsatser som eljest inte skulle bli gjorda.

Den skattefrihet för deltidarbete i hemvård av äldre som vi föreslår bör ej gälla obegränsade belopp. Oss förefaller det som om en lämplig utgångspunkt för de fortsatta överväganden, som kan göras när man vunnit någon erfarenhet av systemets tillämpning, skulle kunna vara att en årlig inkomst på högst 1 500 kronor från arbete av angivet slag finge bli skattefri. Vi är medvetna om att gränsdragningsproblem föreligger men icke av värre art än att de bör kunna lösas efter snabb undersökning och utredning.

Höjda ortsavdrag för pensionärer

Enligt nuvarande bestämmelser får folkpensionär, vilkens inkomst helt eller till huvudsaklig del utgöres av folkpension, ett extra avdrag utöver ortsavdraget på högst 3 000 kronor och undgår därigenom skatt. Om han skaffar sig inkomst utöver ett ganska obetydligt bottenbelopp minskas emellertid det extra avdraget, vilket betyder att den beskattningsbara inkomsten stiger snabbare än årsinkomsten. Folkpensionärens behållning av den extra inkomsten blir därför ofta relativt obetydlig. I årets stats-

verksproposition föreslås en jämkning av avdragsreglerna för de inkomstprövade folkpensionsförmånerna. Även om förslaget medför förbättringar för en del folkpensionärer så innebär det dock inte en lösning av här berörda problem, utan samma tröskelproblem återstår alltså fast gränserna förskjutits en bit uppåt.

På grund av här nämnda förhållanden förlorar folkpensionärerna ofta lusten att skaffa sig avlönat arbete. Denna effekt anser vi vara högst olycklig. Det är i allmänhet så, att personer även sedan de lämnat sin yrkesverksamhet har ett starkt behov av sysselsättning som de kan ägna sitt intresse. Det är även angeläget ur social-medicinsk synpunkt. Statsmakterna bör inte genom sina åtgärder lägga psykologiska hinder i vägen för dem som skulle önska tillfredsställa ett sådant behov av sysselsättning. För att råda bot på nuvarande missförhållanden föreslår vi att ortsavdraget för ålders- och förtidspensionärer fastställs till 3 600 kronor för ensamstående pensionär, 6 000 kronor för äkta makar, varav en är pensionär, och 7 200 kronor för makar som båda är pensionärer.

Pensionärbostäder

Statens finansiella medverkan vid uppförandet av bostäder åt pensionärer — pensionärbostäder i kategorihus liksom pensionärlägenheter i vanliga flerfamiljshus — har formen av tertiärlån. Sedvanliga villkor gäller för lånen i fråga om såväl ränta och amortering som ränteeftergift. Vid fastställandet av belåningsvärdet medges dock en viss avvikelse från vad som eljest gäller. I hus där mer än hälften av den sammanlagda lägenhetsytan upptas av pensionärbostäder ökas belåningsvärdet med ett belopp motsvarande 400 kronor för varje lägenhet.

Dessa liberalare belåningsregler har tillkommit för att stimulera produktionen av pensionärbostäder, vilket ju är riktigt. Men om man bygger enstaka lägenheter för pensionärer i vanliga hyreshus kan det högre belåningsvärdet inte utnyttjas. Då ett stort antal gamla önskar bo i vanliga bostadshus bland yngre familjer, skulle ett slopande av bestämmelsen att minst hälften av lägenhetsytan skall upptas av pensionärbostäder säkerligen medföra att vi fick fler pensionärbostäder i vanliga hyreshus. Vi vill därför förorda att en sådan ändring vidtages.

Pensionärbostadsbidragen

Det statliga stödet till nedbringande av pensionärernas boendekostnader har formen av löpande pensionärbostadsbidrag, och dess storlek — visst belopp per lägenhet — bestäms med hänsyn till antalet skatte-kronor per kommuninvånare. Bidraget är avsett för mindre bemedlade åldringar och därmed jämförliga personer samt beviljas för lägenhet i

hus, som efter nybyggnad eller genomgripande ombyggnad färdigställts tidigast den 1 juli 1946 och för vilket egnahemslån, tertiär- eller tilläggs-lån eller statliga ränteeftergifter utgått. Vidare föreskrives vissa villkor angående lägenhetens standard m. m.

Vid övergången från ett system med statsbidrag till uppförande av pensionärshem till det nuvarande med ett löpande pensionärsbostadsbidrag eftersträvades likformighet i förhållande till familjebostadsbidraget. I flera avseenden gäller också likartade bestämmelser. Emellertid finns betydande olikheter, vilka kommer att bli större vid bifall till regeringens förslag om att tidsgränsen för familjebostadsbidrag, innebärande att bidrag inte utgår för lägenheter i hus färdigställda före 1942, slopas, varigenom för övrigt den nu föreliggande skillnaden mellan hus tillhörande olika ägarkategorier också försvinner. De olikheter som nu finns bör enligt vår mening snarast upphöra för att pensionärerna skall ernå en relativ jämställighet med dem som är berättigade till familjebostadsbidrag.

Med hänsyn till att utredning pågår angående en omläggning av statens stöd för bostadsförbättringar m. m., i vilken utredning även ingår en prövning av villkoren för pensionärsbostadsbidrag, vill vi begränsa oss till att nu föreslå att tidsgränsen för beviljande av pensionärsbostadsbidrag slopas.

Rabattresor för pensionärer

Under senare år har SJ i olika former erbjudit folkpensionärer tågresor till reducerade priser. Fr. o. m. år 1962 har ett nytt system införts. Personer som fyllt 67 år kan sålunda köpa ett rabattkort för 10 kronor, vilket kort berättigar till köp av högst fyra andraklass tågbiljetter, enkla eller tur och retur, till halva priset. Varje kort gäller tolv månader, och man kan köpa hur många kort man önskar. Under sommarmånaderna samt omkring jul, nyår och påsk gäller ej kortet. Denna begränsning av rabattkortens giltighet under vissa tider bör självfallet inte vara större än nödvändigt. Pensionärerna bör i så stor utsträckning det är möjligt med hänsyn till järnvägens resurser beredas tillfälle att resa även under sommarmånaderna. Eventuellt kan man tänka sig att korten ges giltighet endast sådana veckodagar under sommarmånaderna, då resandefrekvensen inte är särskilt hög. Utredning om vilka möjligheter som föreligger i dessa hänseenden bör snarast utföras av järnvägsstyrelsen.

Inträdesavgiften för telefon

Även i vårt land finns det fortfarande vissa kategorier av människor som inte har råd att skaffa sig telefon på grund av de höga inträdesavgifterna. Vi åsyftar närmast äldre, invalider och kroniskt sjuka.

En nedsättning av inträdesavgiften för dessa människor skulle betydligt underlätta deras möjlighet att anskaffa telefon.

En sänkning av inträdesavgiften för alla åldringar, invalider och kroniskt sjuka skulle kunna medföra att förmånen missbrukades. För att undvika detta bör nedsättning ske endast för dem som är ensamboende.

Tillgång till telefon skulle för dessa människor vara av stor betydelse, då den skulle utgöra ett medel för dem att bryta sin isolering. Medvetandet om att snabbt kunna nå kontakt med anförvanter eller läkare eller samhällets socialvård för att få hjälp om något skulle inträffa inger en trygghetskänsla.

Ett bifall till vårt förslag skulle också innebära att man underlättade för åldringarna att bo kvar i sina hem och sålunda vara helt i överensstämmelse med den nuvarande åldringsvårdspolitiken.

Hur hög inträdesavgiften skall sättas kan naturligtvis diskuteras. Vi anser emellertid en avgiftsnedsättning med 200 kronor till en avgift om 100 kronor skälig.

Åberopande vad som ovan anförts föreslår vi sålunda,
att riksdagen måtte

- 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att belåningsvärdet för flerfamiljshus ökas med ett belopp om 400 kronor för varje lägenhet som är avsedd för pensionärsbostad;
- 2) besluta att pensionärsbostadsbidrag skall utgå oberoende av när huset färdigställts, därest bostaden fyller nu gällande standardkrav;
- 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt järnvägsstyrelsen att verkställa utredning om möjligheten att inom ramen för SJ:s nuvarande resurser giva rabattkorten för folkpensionärer giltighet jämväl under vissa dagar under sommarmånaderna;
- 4) uttala att inträdesavgiften för telefon för ensamboende åldringar, invalider och kroniskt sjuka skall nedsättas med 200 kronor till 100 kronor.

Stockholm den 25 januari 1963

Gunnar Heckscher

Leif Cassel

Sixten Palm

Rolf Eliasson

Ernst V. Staxäng

Tage Magnusson

Karin Wetterström

Eric Nilsson

Carl Östlund